

ATT LÄRA IN **UTE** BLADET

NR 4/17
ÅRGÅNG 31

NATURSKOLEFÖRENINGEN

PLATSENS BETYDELSE FÖR LÄRANDET

ATT
LÄRA IN
UTE

Naturskoleföreningen

NATURSKOLEFÖRENINGEN

är en intresseförening för människor som arbetar med utomhuspedagogik.

Vi arbetar för en idé; att lära in ute. Positiva upplevelser i naturen är grunden för att förklara ekologiska samband och för att förstå miljöfrågorna. Kunskapen om naturen börjar i naturen!

MEDLEMSSKAP

Enskilda personer och organisationer är välkomna som medlemmar. Enskild medlem får ett ex. av ATT LÄRA IN UTE-BLADET, som utkommer med fyra nummer per år. Institutioner får 3 ex. per nummer.

ÅRSavgift

- enskilda medlemmar 220 kr
 - organisationer/institutioner 520 kr
 - naturskolor 1000 kr
- Anmäl dig på föreningens postgiro 493 33 84 - 2. Uppge namn, adress och telefon.

Adress

Naturskoleföreningen
c/o Katarina Larsson
Sätravägen 21
81930 Skärplinge

ATT LÄRA IN UTE-BLADET

Naturskoleföreningens medlemstidskrift. Utkommer med fyra nummer per år.

ANSVARIG UTGIVARE

Hanna Heurlin

REDAKTÖR

Robert Lättman-Masch

Adress

ATT LÄRA IN UTE-BLADET
c/o Robert Lättman-Masch
Sköndalsvägen 2
148 30 Ösmo
Tel. 08-520 73708
robert.lattman@naturskolan.pp.se

HEMSIDA

www.naturskola.se

ANNONSER

Helsida 1500 kr, halv 800 kr, kvarts 400 kr

MANUSSTOPP

Nr 1/18 1 februari

FRAMSIDA

Foto: Mikael Stenberg

UPPLAGA

800 ex.

PAPPER

Multi Art Silk
Svanenmärkt

TRYCK

Lenanders Grafiska AB, Kalmar

STYRELSEN

kan Du vända Dig till om Du vill veta mer om föreningen eller har någon idé som Du vill framföra.

ORDFÖRANDE

Hanna Heurlin
Engelbreds väg 65
191 62 Sollentuna
070-221 99 08
hanna.heurlin@naturskola.se

VICE ORDFÖRANDE

Linda Sporrang
Bergsgatan 1
725 91 Västerås
076-5692858
linda.sporrang@naturskola.se

KASSÖR

Katarina Larsson
Sätravägen 21
819 30 Skärplinge
070-6659908
katarina.larsson@naturskola.se

LEDAMÖTER

Magnus Göranson
Ålyckevägen 2
313 50 Åled
070-2765116
magnus.goranson@naturskola.se

Marlene Bigren Ness
Gammeltorpsvägen 5c
155 30 Nykvarn
070-086 22 90
marlene.ness@naturskola.se

Anders Abrahamsson
Klintvägen 237 A
97332 Luleå
070-564 55 88
anders.abrahamsson@naturskola.se

Lisa Lundin
Vikgatan 1 G
149 50 Nynäshamn
070-606 49 39
lisa.lundin@naturskola.se

Pia Nilsson
Mälarevägen 9
294 38 Sölvesborg
073-3737364
pia.nilsson@naturskola.se

Pia Bäckman
Kullervovägen 2 E 17
02580 Sjöndede, Finland
+358-50 350 4870
pia.backman@naturskola.se

REDAKTÖR FÖR

ATT LÄRA IN UTE-BLADET

Robert Lättman-Masch 08-52073708

WEB-ANSVARIG

webb@naturskola.se

INFORMATIONSMATERIAL

Naturskoleföreningen har material till mässor, föreläsningar och utställningar. Behöver du informationsfoldrar, låna föreningens Power Point eller Roll up, köpa tygmärke med Naturskoleföreningens logo kontakta Linda Sporrang på tel 076-5692858.

TILL ALLA SKRIBENTER

Vi är tacksamma om Du hjälper oss med några enkla saker när Du skriver i ATT LÄRA IN UTE -BLADET:

- Dela upp texten i mellanrubriker.
- Skriv gärna bildtexter.
- Bifoga illustrationer eller foton med hög upplösning.
- Skicka en fil med din egen layout där det framgår var bilder passar. Skicka också en ren fil där Du sparat texten i Word i typsnitt Times new roman 10 p utan inslag av layout, tabeller eller andra finesser som finns i textprogrammet.
- Det går bra att skicka material som e-post:
robert.lattman@naturskolan.pp.se

ATT LÄRA IN
UTE
BLADET
20174

Föreningssida.....	2
Ledare.....	3
Utomhuspedagogikens möjligheter.....	4
En padda till alla elever.....	7
Ute och inne i växelverkan.....	9
Platsens betydelse.....	10
En utomhuspedagogs funderingar.....	13
I skolskogen lär du dig mer.....	17
Plats med historia.....	18
Bonde, naturskola och skola.....	19
Interpretation.....	21
Naturrutnan.....	23

Ansvar för innehåll i detta nummer:
Robert Lättman-Masch i samarbete
med Utenavet

Platsens betydelse för lärandet

NCU:s definition av utomhuspedagogik lyder:

”Utomhuspedagogik är ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer.

Utomhuspedagogik är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde som bl.a. innebär:

- att lärandets rum flyttas ut till samhällsliv, natur- och kulturlandskap
- att växelspelen mellan sinnlig upplevelse och boklig bildning betonas
- att platsens betydelse för lärandet lyfts fram.”

I Naturskoleföreningen arbetar vi med utomhuspedagogik. Vi känner väl till definitionen och vi försöker genom fortbildningar, workshops och klassdagar att sprida metoder som bygger på utomhuspedagogik med målet att varje lärare i våra skolor ska se nyttan och nödvändigheten av att lyfta ut lärandet i andra miljöer än klassrummet. Att låta det teoretiska förstärkas genom upplevelser på de platser där det är relevant. Att genom en upplevelse tillsammans med sina klasskompisar få underlag till fortsatt teoretisk diskussion. Uppleva spåren av rådjuren i skogen för att sedan diskutera och lära mer om livsvillkoren i våra svenska skogar. Uppleva balans och rörelse med lekplatsens redskap för att sedan diskutera fysikens lagar.

Men det är inte självklart för att alla lärare att ta med sin grupp utanför klassrummets väggar. Man

måste lita på att eleverna kan utföra uppdragen utan att hela tiden behöva se vad alla gör, finns det utrymme i schemat, i planeringen, finns det någon extra vuxen som kan vara med, vilken är bästa platsen att vara på, finns det utrustning för det som ska göras.

Här är vi många som kan bidra med stöd, kunskap och erfarenhet. Under hösten genomfördes Ute är inne-konferensen i Nynäshamn, med Utenavet som arrangör i samarbete med Nynäshamns kommun. Flera av medlemmarna i Utenavet har skrivit i det här numret av Att lära in ute-bladet och ger sin syn på *Platsens betydelse för lärandet*. På plats under konferensen fick deltagarna medverka i workshops, lyssna på föreläsningar och prova på aktiviteter som inspirerar till lärande ute. Runt om i Nynäshamn pågick aktiviteter med grupper av pedagoger och andra som bidrar till att inspirera till mer utomhuspedagogik. Så intresset är stort, bland oss som redan brinner för det! Och vi är så överens om våra argument!

Men ser det likadant ut på skolor och förskolor runt om i vårt land? Nja, jag tycker inte det, men det betyder bara en sak. Vi har mycket jobb att göra! Våra olika verksamheter behövs! De behöver vårt stöd för att ta steget ut ur klassrummet, i alla fall ibland. Och det är vi bäst på! Att bidra med konkreta, enkla aktiviteter som läraren kan använda i sin vanliga undervisning. Så ut med dem!

Med önskan om en härlig vintertid!

HANNA HEURLIN

Utomhuspedagogikens möjligheter, där valet av platser för undervisning och lärande bidrar till en utvidgad lärmiljö i förskola och skola

– kanske den enda pedagogiska inriktning som fokuserar på platsen utomhus och den didaktiska var-frågan i ett utbildningssammanhang

I och med att plattformen Utenavet bildades för ca 10 år sedan tillvaratogs olika kunskaper och kompetenser från dels akademien (SLU- Movium, Centrum för Naturvägledning och Nationellt Centrum för Utomhuspedagogik, Linköpings universitet) och dels NGO:s (Friluftsförbundet, Naturskoleföreningen och Skogen i Skolan).

Här skapades en kreativ ”smältdegel” för att utveckla och påverka dagens fysiska lärmiljöer utomhus för lärande

och undervisning i växelverkan mellan skolans och förskolans inomhuslokaler. Under Utenavets kunskapsresa i anslutning till fem nationella konferenser ”Ute är Inne” (2007-2017) med planeringsinternat fördes intensiva diskussioner kring barn och ungas uppväxtmiljöer. Här bildades en gemensam gränsöverskridande plattform med både professionell och social öppenhet. När Utenavet nu utökats med Sveriges Hembygdsförbund och Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) lyfts även det kulturella landskapsperspektivet, det vill säga det immateriella kulturarvet

och relationen stad och land i ett hållbarhetsperspektiv (ekologiskt, ekonomiskt, socialt) avseende kost- och djurhållning, odling, skog och klimat. Härmed kan den platsbaserade kompetensen som Utenavet besitter utökas.

KUNSKAP I OCH OM LANDSKAP

Redan i Uppsala på 1700-talet fick landskapet och åskådningsundervisningen status som läromedel med rötter i Carl von Linnés herbarationer (växtvandringar) i stadens närhet. Detta till trots att han av delar i akademien ansågs ”förföra” ungdomen genom att undervisa studenter utomhus. Denna landskapsbaserade bildningstradition förvaltades av många folkskollärare på fältet. Både innan och efter folkskolereformens genomförande 1842 läste läraren ofta högt före i boken men använde sig också av en icke textbaserad kommunikation i dialog med sina elever om fenomenen utomhus i naturen. Detta gjordes i avsikt att både lära sig med texten som bas och genom ”verkligheten” som arena för undervisning och lärande. Denna bildningstradition förstärktes ytterligare i och med att läseboken i geografi ”Nils Holgerssons underbara resa” (1906) som gavs ut av folkskolläraren och nobelpristagaren i litteratur Selma Lagerlöf. Kanske man redan på den tiden kunde tala om begreppet ”pedagogisk markanvändning”. Landskapet är här överordnat platsen som i sin tur är överordnad det individuella mycket personliga stället, t.ex. badstället eller svampstället...

UTOMHUSPEDAGOGIK OCH UTOMHUSDIDAKTIK

Utomhuspedagogik är ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer. Utomhuspedagogik är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde som bl.a. innebär:

- att lärandets rum flyttas ut till samhällsliv, natur- och kulturlandskap,
- att växelspelen mellan sinnlig upplevelse och boklig bildning

betonas,

- att platsens betydelse för lärandet lyfts fram (NCU:s vetenskapliga råd, 2004).

Genom att undervisa barn och unga i ett utvidgat landskap blir det utomhuspedagogiska sammanhanget ett tematiskt kitt som knyter lärprocessen till den fysiska platsen (var-frågan) och binder därmed samman ämnesinnehållet (vad-frågan) utomhus (i) landskapet.

Med fokus på utomhusdidaktikens (fem) frågeställningar för att kunna planera undervisningsupplägg nämligen, Vad-frågan – innehåll, ämne och teman, var- frågan – val av det didaktiska rummet, inomhus – utomhus, hur-frågan – undervisningens tillgänglighet, när-frågan – relaterad till tid och årstidsväxlingar, varför-frågan – varför undervisar lärare som de gör (vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet) vilka utvecklar lärarnas ”verktygslåda”.

Om strävan är att åstadkomma en skola för bildning som skapar variation och sammanhang, i autentiska,

direktupplevda situationer i närmiljön, på förskolegårdar och skolgårdar, i parken och stadsmiljön med dess museer och återvinningscentraler – blir det didaktiska perspektivet centralt. Men även i den tätortsnära skogen, vid vattensamlingen, längs bäcken eller vid havet – alla kreativa lärmiljöer under förutsättning att läraren är väl förtrogen med platsen och dess stödjande funktioner i sin undervisning. Här gäller det också att tillvarata barn och ungas alla frågor och tidigare erfarenheter i planering, genomförande och reflektion.

I en hälsofrämjande och mer rörelseintensiv lärmiljö, integreras kunskapsformerna: fakta, färdighet, förståelse och förtrogenhet i sitt naturliga rätta sammanhang. Här kan ett lärande landskap skapas i kropp (affektiva) och hjärna (kognitiva). Om detta inte äger rum finns det en risk för att lärare utvecklar ett platslöst sätt i undervisningen, där inte alla de fem sinnena tas tillvara fullt ut. Människan utvecklas då till en ”huvudfoting” (metafor) av benlösa generationer, om anden och handen – kroppen och huvudet inte

kopplas samman i själva lärprocessen. Den växande naturklyftan i samhället med minskad naturkontakt påtalas i en nyligen genomförd studie från Svenska Turistföreningen (2017). En ytterligare aktuell studie från Centrum för Idrottsforskning (CIF), (2016) visar också på att barn och unga rör sig alltför lite i dagens stillasittande samhälle med dess skärmkultur.

Utomhuspedagogiken är här i sitt meningsskapande sammanhang relaterat till ett lärande både inomhus och utomhus i olika pedagogiska situationer. Därmed har denna form av pedagogik en förutsättning att utvecklas om man fortsätter att definiera in och inte definiera ut olika undervisnings- och lärandeperspektiv. Vi behöver dock förstå och veta mera om hur elever tänker och hur en växande hjärna och kropp fungerar i integration med lärmiljön.

När landskapsarkitekten med sitt fokus på locus (plats), miljöpedagogen med fokus på (hållbarhet) hittar gemensamma ytor mot utomhuspedagogens (undervisning och lärande i form av pedagogisk markanvändning), hälso pedagogens fokus på (rörelse, välbefinnande och hälsa) och specialpedagogens inriktning mot (särskilda behov och funktionsnedsättningar) skapas nya förutsättningar för möten, frågeställningar och problemlösningar i ett lärande för hållbar utveckling. Där man i teori – praktik kan identifiera utomhus- och inomhusbildningens gemensamma kärna, genom att utomhusmiljön ges en ökad legitimitet och likställighet i förhållande till inomhusmiljön på alla nivåer i hela utbildningssystemet. Således borde utomhuspedagogiken ingå som en obligatorisk del i all svensk lärarutbildning.

TANKESMEDJA

* Skapar dagens utbildningssystem möjligheter till att lära barn och unga att ”lära sig läsa landskap”, det vill säga

Talar med naturens väsen (Laminaria digitata – fingertång) som speglar den biologiska mångfalden i våra havsmiljöer.

att lära sig att läsa sitt yttre och inre landskap utan mellanled, att se och höra men även smaka, lukta känna och beröra – gripa för att begripa,

* Hur kan kreativa lärmiljöer byggas och designas både inomhus och utomhus för undervisning och lärande,

* Avsätts idag tillräcklig med planeringstid för lärare till att diskutera och reflektera kring olika undervisningsupplägg för utomhusundervisning relaterat till ämnen, teman och lärmiljöer,

* Har kombinationen hand (handlingsburen), huvud (kognitiv) och hjärta (affektiv) ett tillräcklig framskriven styrka och utrymme i våra nationella styrdokument (läroplaner), där begreppsmässiga strukturer utvecklas i undervisningen,

* Hur uppfattar lärare möjligheter till ökad fysisk rörelse i alla ämnen i ett utomhuspedagogiskt sammanhang.

Min ambition som naturvetare (biologi, kemi, geovetenskap och geografi) har varit att i detta textbidrag kortfattat försöka förklara och synliggöra utomhuspedagogikens platssammanhang och dess didaktiska identitet (av dida'sko", undervisningens och inläringens teori och praktik).

Låt oss tillsammans i Utenavet skapa ett gemensamt "Utomhuslyft" för barn och unga i en skola där det inte bara ringer IN utan även ringer UT till undervisning och lärande.

TEXT: ANDERS SZCZEPANSKI
LINKÖPINGS UNIVERSITET
FOTO: BOEL JONSSON

Referenser

Björklund, S. (2016): Uteverksamhetens möjligheter Lund: Studentlitteratur.

Dahlgren, L.-O., Edman, S., Grahn, P., Nelson, N., Schön, E., Sjölander, S.,

Strid, J. P. & Szczepanski, A. (2007): Utomhuspedagogik som kunskapskälla – Närmiljö blir lärmiljö Lund: Studentlitteratur.

Ejbye, N. E., Barford, K. & Bentsen, P. (2017): Udeskoledidaktik for lærere og pædagoger Latvia: Hans Reitzels Forlag.

Fägerstam, E. (2012): Space and Place – Perspectives on Outdoor Teaching and Learning PhD-diss. Linköping: Educational Science, Linköping University.

Learning in the Outdoor Classroom – A Swedish Anthology of Activities, Naturskoleföreningen, Vimmerby: Outdoor Teaching förlag (2015), (www.outdoorteaching.com/en/).

Pihlgren, A. S. (red). (2016): Utomhuspedagogik, (s.269 - 286) I Fritidshemmet och skolan – det gemensamma uppdraget Lund: Studentlitteratur.

Szczepanski, A. (1984): Nycklar till Naturen – Med barnen i Närmiljön Stockholm: Liber Läromedel.

Szczepanski, A. (2008): Handlingsburen kunskap – Lärares uppfattningar om landskapet som lärandemiljö Licentiatavhandling, Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Institutionen för kultur och kommunikation, Estetiska avdelningen.

Szczepanski, A.* & Andersson, P. (2015): Perspektiv på plats – 15 professorers uppfattningar av platsens betydelse för lärande och undervisning utomhus. Pedagogisk Forskning I Sverige Årg 20, No 1-2.

Elektroniska referenser

<https://old.liu.se/ikk/ncu/?l=sv&sc=true> – Linköpings universitets vetenskapliga råd vid Nationellt Centrum för Utomhuspedagogik, definition av utomhuspedagogik, 2004.

www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/utomhuspedagogik (hämtad 2017-10-31) – sökord, utomhuspedagogik Nationalencyklopedin.

www.uppsatser.se/om/utomhuspedagogik/ – sökord, utomhuspedagogik (608) träffar (hämtad 2017-10-18).

www.ne.se (hämtad 2017-10-18) – sökord, plats Nationalencyklopedin.

www.svenskaturistforeningen.se/app/uploads/2017/09/rapport-stf-naturklyftan.pdf – Den växande Naturklyftan, rapport från STF (2017).

<https://centrumforidrottsforskning.se/sv/unga-ror-sig-lite-visar-unik-studie/> – Unga rör sig för lite visar unik studie, Centrum för Idrottsforskning (2017).

www.plymouth.ac.uk/uploads/production/document/path/6/6811/Student_outcomes_and_natural_schooling_pathways_to_impact_2016.pdf – Students Outcomes and Natural Schooling – Pathways from Evidence to Impact Report 2016 (UK/AU).

www.ep.liu.se/publist/Default.aspx?userid=andsz85 – Publication, List Anders Szczepanski.

En padda till alla elever!

Människan använder hela kroppen för att förstå och behärska världen omkring sig. Att lära sig klättra i träd, simma, skejta och odla morötter förutsätter landskap att öva sina färdigheter i. Utan den fysiska miljön är detta slags lärande helt enkelt inte möjligt. Hur tar samhället vara på detta grundläggande livsvillkor i barns och elevers utveckling?

Historiskt har landskapet och de autentiska sammanhangen varit den naturliga utgångspunkten för lärandet (Dahlgren 2007). Men idag när lärandet fokuseras till böcker, internet och andra media är det inte längre lika självklart att använda det fysiska landskapet som resurs i skolarbetet. Det leder till en bildningskultur där barn och unga lär sig om naturen via böcker och andra medier istället för att lära sig om naturen i naturen. En kultur där vi tycks sträva efter att frikoppla snarare än att sammanföra lärandet med de begripliga sammanhangen.

Där sammanhangen finns borde ju rimligen förutsättningarna öka för ett mer motiverat och lustfyllt lärande. Detta borde i sin tur leda till positiva kognitiva effekter – kort sagt: bättre betyg.

SE LANDSKAPET SOM ETT SKEENDE!

Landskapets egenskaper kan definieras på många sätt. Kanske uttrycker kulturgeografen Torsten Hägerstrand detta allra elegantast: "landskapet är ett skeende iscensatt av människa och natur (Carlestam och Sollbe 1991). Landskapet utvecklas både till form och till innehåll av de människor som använder det samtidigt som sol, vind och vatten har stort inflytande över hur det förändras över tid. Skolträdgården och bondens åker

är två exempel på detta. Självklart har landskapet stor inverkan på det lärande som äger rum.

Aktiviteter i landskapet ger oss livserfarenheter som också påverkar hur vi mår. Både barn och vuxna binder sig till platser både socialt och känslomässigt där trivsel, tillit och trygghet hänger ihop. Förutsättningarna är en taktil, sinnlig och fysiskt aktiv barndom.

LÄRANDE MED

LANDSKAPSPERSPEKTIV

För pedagoger och skolledare kan den Europeiska landskapskonventionen inspirera till mer utomhusaktiviteter bland barn och unga. Landskapets pedagogiska potential kommenteras inte i direkta ordalag, men är inte långt borta i passusen "Varje part förbinder sig att i lag erkänna landskapet som en väsentlig beståndsdel i människornas omgivningar, ett uttryck för mångfalden i deras gemensamma kultur- och naturarv samt en grund för deras identitet." (artikel 5a).

Riksantikvarieämbetet förenklar detta på ett genialt sätt: "landskapet är den helhet där allting händer" (Riksantikvarieämbetet 2008, sid 5). Om landskapet är en helhet där allting händer, borde närmiljön och landskapet i närheten av skolor och förskolor vara

en självklar utgångspunkt för den pedagogiska verksamheten bland barn och unga. Eller med andra ord: Landskapsperspektivet borde få en mer framträdande position i lokalt skolutvecklingsarbete.

Utmaningen är att komma tillrätta med skolans klassrumsbundna kunskapsförmedlingskultur. Roger Säljö (2000) menar att detta beror på att skolan har en kommunikativ tradition med texter som främsta medium. Han menar att denna tradition visserligen bidrar till att skapa kunskaper och färdigheter hos eleverna – men också till att göra det svårare att lära och förstå: Textbaserad undervisning ökar avståndet mellan det man lär och de sammanhang som dessa kunskaper är delar av. Övningsuppgifter löser man som en sluten värld i sig med uppdiktade exempel, istället för att vara nödvändiga för att lösa praktiska problem i skolans vardag. På så sätt riskerar skolan att bidra till att förstärka myten om att allt lärande måste föregås av undervisning.

I det här perspektivet blir skolgården, betongblandaren, spaden och vattenslangen lika intressanta förutsättningar för reflektion och kunskapsbildning som böcker och matematiska formler. Istället för att lära om naturen via den textbaserade världen kan man lära sig om naturen i naturen. Även i den natur som finns allra närmast; i skolans och förskolans utemiljö.

GLOBAL EPIDEMI

Allt fler lärare och elever upptäcker att utemiljön är ett medel för att skapa begripliga sammanhang i lärandet. Skolgården som pedagogiskt rum har fått stor internationell uppmärksamhet. Över hela världen finns exempel på skolor som förändrar sina skolgårdar för att främja utomhusbaserat lärande och skapa trivsamma rastmiljöer. Ett av dragloken är International School Grounds Alliance, se www.internationalschoolgrounds.org

Landskapets roll i skolarbetet kan skildras på olika sätt. Bara genom att lämna klassrummet, och gå ut för att lära in, måste du jobba helt annorlunda än inomhus. Utomhus kan man använda det som redan finns – samla, spana, klämma och fundera. Nästa steg kan vara odlingsland – för att göra eleverna delaktiga i livets teater. Jag menar, med en blinkning till Torsten Hägerstrand, att en skolträdgård är ett skeende iscensatt av människa och natur. Den är ett sätt att levandegöra biologi och andra skolämnen men ger också insikter i det tålmodsprövande arbete som fordras för att människan ska få mat på bordet.

Denna utveckling utmanar en traditionell och brett förankrad undervisningskultur. Den kunskapssyn som resulterat i att elever får tala om världen snarare än att agera i världen ifrågasätts av allt fler? Men det kan också upplevas som ett "hot" mot invanda synsätt när en lärare

börjar använda närmiljön för att barn och unga ska lära om naturen i naturen istället för via böcker, film och internet.

Det är viktigt att stötta de lärare som vill att eleverna ska lära sig hur samhället fungerar genom att involvera dem istället för att läsa om den. Den digitala utvecklingen är problematisk för barns och ungas naturkontakt. Men det hindrar inte att alla barn i förskolan bör få en egen padda. En levande.

TEXT OCH FOTO: PETTER ÅKERBLOM

Referenser

Carlestam, G. och Barbro Sollbe (reds) (1991): Om tidens vidd och tingens ordning. Texter av Torsten Hägerstrand. Stockholm: Svensk Byggtjänst.

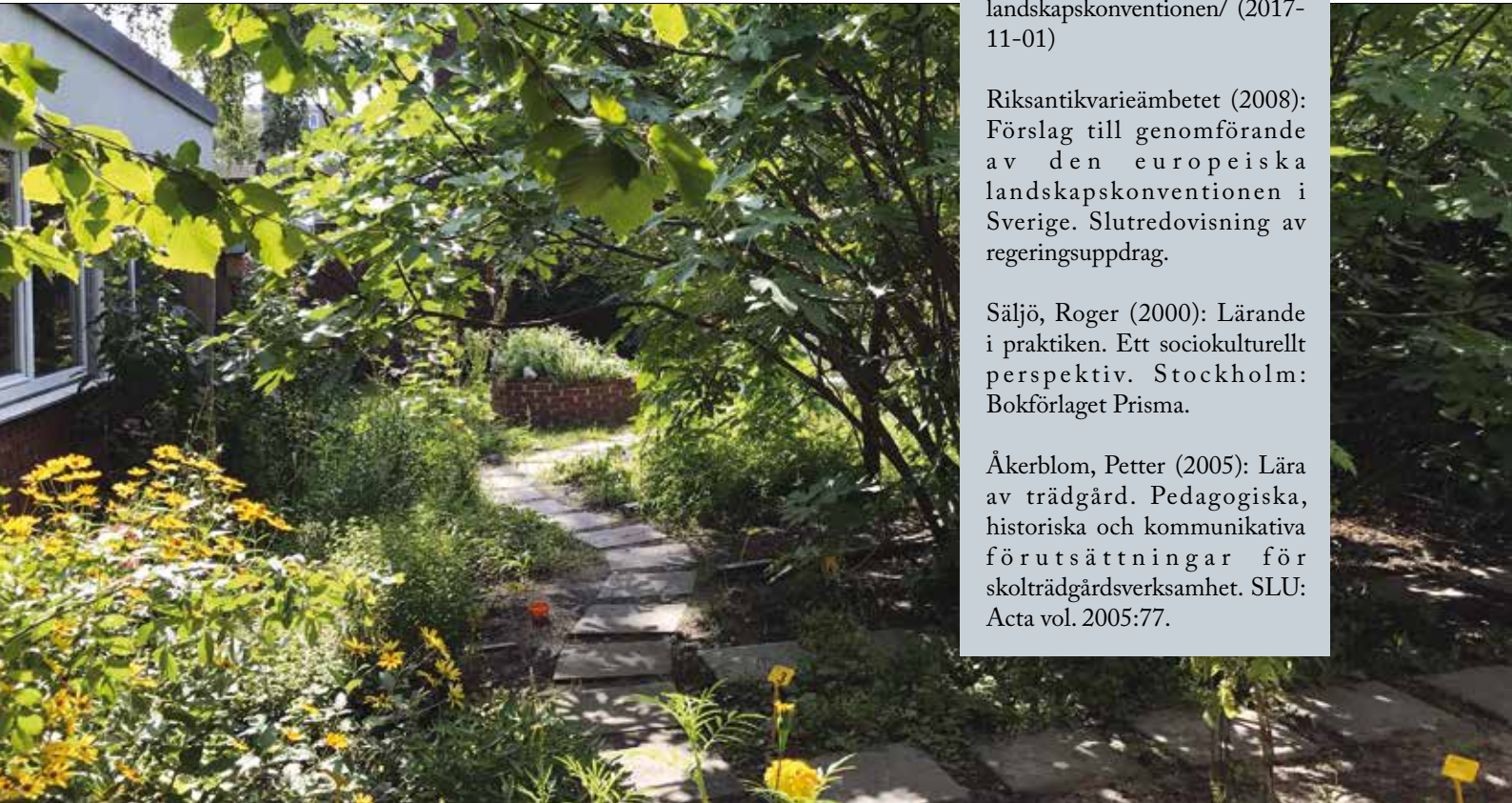
Dahlgren, Lars--Owe (2007): "Om boklig bildning och sinnlig erfarenhet", i L-O. Dahlgren, S. Sjölander, J. P. Strid, och A. Szczepanski (reds) Utomhuspedagogik som kunskapskälla Närmiljö som lärmiljö s. 39–53. Lund: Studentlitteratur.

E u r o p e i s k a landskapskonventionen. Riksantikvarieämbetet: <https://www.raa.se/etiketter/landskapskonventionen/> (2017-11-01)

Riksantikvarieämbetet (2008): Förslag till genomförande av den europeiska landskapskonventionen i Sverige. Slutredovisning av regeringsuppdrag.

Säljö, Roger (2000): Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Åkerblom, Petter (2005): Lära av trädgård. Pedagogiska, historiska och kommunikativa förutsättningar för skolträdgårdsverksamhet. SLU: Acta vol. 2005:77.

Ute och inne i växelverkan -platsen en pedagogisk resurs

Snön ligger fluffigt vit på marken och barnen, klädda för skidåkning, skidar ut på ängen. En efter en glider de fram i ett långt led, de samlas i en cirkel med spetsarna inåt och får en inledande instruktion till en pulshöjande lekaktivitet. Leken sätter igång och snart syns barn och skidor i ett ända virrvarr. Snön är tillplattad och nästa skidaktivitet kan ta vid. När barnen kommer in är kinderna röda och värmen stiger skönt i kroppen, då sätter de sig ned för att läsa, rita eller leka en lugnare lek.

I en mossrik skog ligger barnen på mage med luppen för ögat och studerar mossans olika skepnader. De känner doften av förmultning och ser gräsuggor och maskar i jorden.

Barnen får en förståelse för nedbrytningsprocessen genom praktisk upplevelse med sinnen.

På skolgården har eleverna fått olika matematiska uppgifter: i grupper har de hämtat material för att konstruera en kubikmeter. Efter byggnationen reflekterar man tillsammans med läraren och några barn får aha- upplevelser och uttrycker "nu förstår jag hur stor en kubikmeter är och så här mycket är två kubikmeter. Jag som bara såg dem som små centimeterbilder i boken". Efter reflektion går eleverna in till klassrummet och boken tar vid.

Friluftsförskolan I Ur och Skur använder sig av en mängd olika platser som en pedagogisk resurs i undervisningen med friluftsliv, utomhuspedagogik och upplevelser för att nå mål. Beroende på vilket lärande som ska uppnås gör pedagogen/ läraren didaktiska beslut som avgör behov av vilket pedagogiskt och funktionellt värde som platsen bör erbjuda. Barnen får på så vis också en progression i utmaningar efter ålder och utveckling. Detta är intressant både från ett pedagogiskt synsätt och kan tillämpas för stadsplanering skriver Ulrika Svane som intervjuat pedagoger på I Ur och Skur förskolor i sin Masteruppsats: *Developing children's connection with nature. Exploring pedagogically designed nature routines in Swedish outdoors preschool.*

Ulrika beskriver I Ur och Skurs arbetssätt, där det används en progression gällande naturplatser under förskoleåldern men även under skolåldern. Där de yngsta barnen håller sig nära förskolan och när de blir äldre introduceras de i ett stigande antal naturplatser med utmaningar i varierad terräng, lite längre från skolan. Då kan äventyrsupplevelsen bibehållas genom åren. Olika lekar, planerat och oplanerat lärande kommer till i de olika miljöerna. Ulrika Svane skriver att "en viktig slutsats av studien visar

på potentialen med en pedagogiskt utformade naturrutiner under förskoleåldern som en möjlighet för att stärka människors anknytning till naturen, och därmed i förlängningen också deras miljömedvetenhet."

TEXT: KERSTIN ANDERSSON
FRILUFTSFRÄMJANDET
I UR OCH SKUR UTVECKLING
FOTO: DANIEL OHLSSON

Platsens betydelse

Var ska vi vara? Har det så stor betydelse? Självklart spelar det roll! Det beror på flera faktorer som målgrupp, storlek på gruppen, tema, väder och årstid, vilken mat de har med sig samt om det är fler grupper på besök som ska vara i området. Att välja plats är alltid en stor del av planeringen inför besökande grupper.

Vi på Naturskolan Asköviken har förmånen att få verka i ett stort och skiftande område med olika biotoper vilket gör att vi dels kan ha verksamhet med varierande teman och innehåll samt ta emot olika grupper samma dag. Naturskolans hus ligger i ett vindpinat men vackert läge omgivet av åkrar och beteshagar. Två grillplatser finns runt huset med träd och stenblock att klättra omkring i och en liten öppen gräsyta

för rörliga springlekar. Ett stenkast från huset börjar hagmarkerna, först en stor hästhage och lite längre bort det idylliska Frögärdet som är en beteshage för kor. I och mellan hagarna finns dungar av skog, främst blandskog med inslag av bl.a. lärk. En granplantering finns mellan skog och åker ca 300 m längs en grusväg som leder bort till en liten damm vid den lilla Asköbäcken. Dammen och bäcken ligger mitt i odlingsmarken och har buskage och små dungar av lövträd, främst pilar som numera är hårt ansatta av bävern. Själva dammen har anpassats med bl.a. en flytbrygga för rullstolsburna att kunna komma ut på och håva vattendjur. En bred stig passerar dammen och man kommer fram till en handikappanpassad plattform som blickar ut över vidsträckta strandängar med rikt fågelliv på våren.

Drygt 2 km bort från naturskolans hus finns ett 12 m högt fågeltorn med utsikt över själva Asköviken. På våren och försommaren myllrar det av fåglar här i den stora skrattnäskolonin som innehåller en mängd övriga häckande arter bl.a. svarttärna, dvärgmå, skäggdopping, rödbena för att bara nämna några få. Fågeltornet kan nå antingen via grusvägen och sedan en markerad stig längs strandskogen eller genom hagmarkerna fram till samma stig. På väg till tornet finns även här en utsiktsplattform över strandängarna och en sträcka på knappt 100 m längs ett solbelyst skogsbryn där man tidigt på våren kan se solande huggormar och snokar.

En del av området som ibland också används är Rudöklippan på motsatta sidan av viken. Grupper som ska dit får boka bussen till den platsen och vi möter upp där. Här finns en stor klippa med fantastisk utsikt över viken, vassbältet och strandängarna. En liten kanal leder härifrån ut till viken. I kanalen går det bra att håva vattendjur. I området runt klippan råder dock fågelskydd och tillträdesförbud 1/4-15/7 så aktiviteter här begränsas till hösten. Vidare finns här inte grillplats och toaletter som många av de besökande skolorna och förskolorna har blivit vana vid att ha tillgång till vid naturskolans hus.

Med ovanstående områdesbeskrivning kan vi börja titta på hur vi väljer platser för våra

grupper med exempel från några av våra teman.

Smådjur på land

Att leta insekter och andra smådjur är ett populärt tema. Vid fint väder under den varmare perioden är någon av hagarna den givna platsen där slaghävar och fjärilshävar blir perfekta redskap. Nu är det ju inte alltid sådana förhållanden. Det kan t.ex. regna och då är de öppna ytorna tämligen dåliga "jaktmarker". Då får man styra om till annan plats och använda andra metoder.

Det kan också vara kallt. Nyligen hade vi två klasser åk 1 på besök med just småkrypstema på land. Det var den 20 november och någon minusgrad med ett frostdäcke över marken. Smådjur på land!? Kan vi verkligen hitta det nu? Vi började ändå med att de skulle få ta sin matsäck och

då är "Restaurang Granen" perfekt. Det är egentligen två angränsande platser med enskilda stora granar som ger bra skydd både mot regn, vind och kyla. Granarna är tillräckligt stora och yviga nertill för att var och en kunna rymma en klass på ca 20 barn.

Väl efter fiket var det så dags att i små grupper om 3-4 elever i varje börja leta efter småkrypen. Den varmare säsongens slaghävar är sedan länge lagda på hyllan för vintervila. Nu gäller det istället att försiktigt lyfta på stock och sten för att kunna hitta något. Sagt och gjort. Platsen blev skogen mellan hästhagen och kohagen där det finns lite sådana föremål att vända på. När det nu var så pass kallt och sent på året hade de flesta smådjur krupit längre ner i marken så vi hittade inte så mycket men några fynd av jordlöpare och stenkrypare gjordes dock. Med den metoden provad tog

vi oss till en annan del av skogen med fler granar där vi kunde skaka grenar med vaxdukar under. Här hittades det flitigt små, små kryp i form av spindlar, myggor och stövsländor.

Sammanfattningsvis valde vi en plats med skyddad fikarast (de stora granarna), skog med stockar och stenar att vända på samt god tillgång på "skakbara" granar, allt inom mindre än 10 minuters promenad från naturskolans hus, då besöket var ganska kort och även skulle inkludera grillning.

Smådjur i vatten

Ett annat liknade tema som ovanstående är smådjuren i vatten. Till skillnad mot landdjuren där man kan sprida ut sig över större områden och välja flera platser blir vattentemat mer riktat till två platser – dammen och Rudöklippan. Ska det ske på våren är det dock endast dammen som är aktuell eftersom fågelskydd råder vid Rudöklippan. Större delen av den här hösten fanns dock inte dammen som alternativ då den var helt uttorkad efter sommaren så vi styrde om alla vattentemagrupper till Rudöklippan. Dock valde några att ändra tema p.g.a. avsaknad av toalett och/eller grillmöjligheter. Rudöklippan har förutom det mer natursköna läget stora öppna ytor, perfekta för springlekar. En av oss naturguider kunde ta med de som blev kalla för lite rörlig lek medan den andre var kvar med de häventusiastiska.

Ekorrtema

Detta tema som handlar om ekorren riktar sig till fsk-åk1 och innehåller saga, sång, lekar, övningar och letande efter spår av djuret i naturen. Även här spelar platsen stor roll. Introduktion med saga brukar göras vid huset varpå vi ibland lägger ut en fokusstig i första skogsbacken där barnen sedan får leta leksaksdjur, ofta i form av ekorrens "vänner" och fiender. Fikaplatser är sedan alldeles i närheten – "restaurang Granen". Här finns även en stor sten som många kan sitta på om det är fint väder och man hellre vill sitta öppet i hagen. Ett stenkast därifrån finns en öppen björkdunge med många naturliga sittplatser. De öppna ytor som finns i hagmarken lämpar sig väl för hoppövningar.

Vi går gärna vidare till nästa hage – Frögärdet där det finns en dunge med granar där ekorrar och skogsmöss har kalasat på kottar. Alldeles bredvid granarna finns en hackspettsmedja där större hackspetten kilat fast grankottar och ätit på dem. Denna plats ger oss alltså möjligheten att på autentisk plats se skillnaden på grankottar som ätits av ekorren och dess matkonkurrenter. På väg tillbaka mot huset, om man går i en bäge genom ett annat skogsparti finns långa omkullfallna stockar som passar utmärkt för balansövningar i ekorrstil. Här finns också tallar samt några lärkar och granar så barnen får prova på att vara ekorrar och samla kottar i en stor hög. När man sedan når naturskolans hus igen har man gått en rundslinga utvald efter naturens förutsättningar att erbjuda lek, övningar och ätspår.

Specialkombinationer

Ibland önskar besökande grupper något annat än de teman vi erbjuder och då skräddarsyr vi programmet. Det kan också vara en kombination av två teman vid ett besök. Normalt förespråkar vi dock att man koncentrerar sig på ett tema snarare än att smådutta med olika teman, i synnerhet om det är kort tid för besöket. Dock är vi tillmötesgående så långt det går att göra besöket bra. Ett exempel på en sådan kombination var när en grupp med två klasser åk 3, ville ha både fåglar och insekter vid samma besök.

Det här var en varm och fin dag i slutet på augusti. Jaha, de vill både skåda fåglar och leta insekter, tänkte vi. De skulle ha medhavd matsäck och lunch, vilket ju underlättade så att man inte behövde gå tillbaka till huset för att äta. Mer tid i fält, alltså. Så värst mycket fåglar ser man normalt inte vid denna tid. Mest utdelning ger det vid fågeltornet vid viken. Det tar dock sin tid att gå dit fram och tillbaka så det var inget alternativ vid en kombinerad aktivitet. Rastholmen, plattformen vid strandängarna, är en plats som är bäst på våren med översvämningar. Dock finns det ibland flockar med gäss, tofsvipor och starar samt goda möjligheter till rovfågelobservationer. Ca 100 meter från Rastholmen finns en trädunge med lite stenar, stockar och stubbar att sitta på. Det går att

ha varsin klass på respektive ställe för matraster och bas för aktiviteterna. Ena gruppen kunde skåda fågel från plattformen och den andra gruppen häva småkryp bland buskagen och i kanten på strandängen. Sedan bytte vi om vid halvlek. Det här var dessutom en plats vi aldrig letat insekter på så det blev nytt även för oss och – se där, vi hittade sävvårtbitare, något vi aldrig sett förr vid Asköviken. Fågelskådarna fick bl.a. se gäss, tofsvipor, havsörn, brun kärrhök och en stor flock tranor.

Kan vi alltid göra den här kombinationen? Nej, av flera skäl. Vårterminen funkar inte då hela strandängen är fågelkyddsområde. På våren är dessutom fågellivet så rikt att det krävs mycket mer tid för att hinna med att uppleva det. Vi skulle helt enkelt inte samköra fågeltemat med något annat under denna intensiva period. Likväl, hade tiden inte varit tillräcklig denna tidiga höstdag, hade vi heller inte kombinerat de två aktiviteterna. Hade det regnat hade vi nog också helt skippat småkrypen. Den här dagen hade dock väder, tidsschema och årstiden på sin sida så det gick att hitta en bra plats för kombinerad studie.

Huset

En annan aspekt att ta ställning till inför besökande grupper är huruvida man ska ta in dem i huset eller inte och i så fall i början som introduktion eller i slutet som sammanfattning. Själva huset har en utställning i form av en modell över Asköviken samt ett antal träsnidade fåglar och fiskar i naturlig storlek. Även andra saker

finns att hämta och visa upp såsom, olika hjortarters horn, ormskinn och fågelbon. Det finns också angränsande till samlingssalen med utställningen, ett litet labbutrymme där man t.ex. kan studera växter och smådjur i mikroskop och stereoluppar.

Tema, tid och väder styr ofta över sådan planering samt hur ofta de varit på naturskolan. Har vi t.ex. en årskurs 6 som varit på besök varje år sedan förskoleklass så är det överflödigt att ta in dem igen om det inte särskilt fyller ett viktigt syfte. Förstagångsbesökare tar vi däremot ofta in, men inte alltid. Ibland kan tiden för besöket vara så pass begränsande att vi väljer utomhusaktiviteten helt och hållet.

Slutligen

Platsens betydelse är central i alla våra teman, allt från eld- och mat-tema kring huset till fågelskådning borta vid tornet eller hävning vid Rudöklippan på motsatta sidan viken. Platserna är många gånger inte givna utan skiftar beroende på en mängd faktorer, både naturens rytm och målgruppernas behov och önskemål. Även om vi har vår naturverksamhet inom ett och samma område (ibland besöker vi dock skolor och förskolor) så är detta område stort nog att rymma flera grupper och aktiviteter och vi får vara på olika platser inom Asköviken som vi väljer ut med omsorg. Det ger oss som jobbar på Naturskolan Asköviken en stor variation i det dagliga arbetet.

TEXT OCH FOTO: MIKAEL STENBERG
NATURSKOLAN ASKÖVIKEN

En utomhuspedagogs funderingar kring platsens betydelse

**Vad står egentligen platsen för?
Har platsen samma betydelse för mig
som för eleverna som kommer dit?
Hur väljer vi platser?
Har våra tidigare erfarenheter av
olika platser någon betydelse?
Är alla utemiljöer positiva?**

TANKAR OM PLATSEN

För oss som arbetar med barn och elever utomhus har platsen en otroligt viktig betydelse. Det är här vi skapar miljöer för inläring och upplevelse. Våra förhoppningar om platsen ligger i att vi vill skapa goda förutsättningar för lärande, men även en upplevelse som är knuten till just ett specifikt område eller kanske en händelse. Det är här vi vill ge barnen en upplevelse och en grund att stå på när det gäller känslan för ett platsbaserat lärande och ett hållbart sätt att tänka och leva i framtiden. Kan vi ge eleverna en relation till naturen, kanske de också får en insikt i hur viktigt det är att bevara och förstå hur allt har ett sammanhang och att vi ingår i det sammanhanget. Förståelsen för de ekologiska sambanden och vilka tjänster som vi får av att bevara naturen, måste vara ett av våra viktigaste mål.

HUR VÄLJER VI PLATSEN?

Vår strävan är ofta att söka efter stimulerande lärmiljöer för olika syften och ämnen, där både det teoretiska och det praktiska får ett utrymme. När väljer platser är det dels efter det tema vi tänker genomföra med gruppen, det

ska stämma överens med de önskemål vi och undervisande pedagog har inför dagen. Men det kan även vara väder och årstid som styr, att välja ett öppet fält en blåsig dag skapar kanske inte de bästa förutsättningarna.

Men vi kanske har andra viktiga aspekter att fundera kring? Dels att det är av stor betydelse att verkligen

se till att det skapas förståelse för både de teoretiska kunskaperna samtidigt som vi ger eleverna upplevelserna och den mer praktiska kunskapen. Vi kan inte tro att bara för att vi ger dem en upplevelse och en naturkänsla förstår de vilket viktigt värde det har för deras framtid. Vi måste tydligt koppla kunskaperna till genomförandet och platsen. Men med erfarenheterna från utomhusvistelsen, exempelvis genom att skapa inre bilder, kan det kanske vara lättare för dem att förstå de teoretiska kunskaperna och sätta in dem i ett sammanhang och utifrån det bygga nya kunskaper. En annan aspekt är ju vår flexibilitet, att verkligen lyckas fånga situationen eller tillfället som kanske helt oväntat dyker upp. Grodan som hoppar förbi eller spindelns nät en disig morgon, kan få elevernas intresse att verkligen vakna. Lyckas man fånga elevernas funderingar och frågor i en realistisk situation skapar detta troligen ett större intresse och möjligheter för en djupare förståelse och lärande. Att skapa dessa lärmiljöer kan ju ibland vara tillfälliga händelser men det finns ju saker som faktiskt kan

dyka upp och vara ganska förberedda. Genom vår erfarenhet och kännedom om ett specifikt område kan vi skapa olika lärmiljöer som stimulerar till lärande. Att lära känna ett område väl ger oss ett försprång inför gruppen, så klart behöver vi inte kunna allt, men det kan vara en bra sak att förmedla till besökande pedagog som kanske känner sig osäker att vistas utomhus. Att börja på skolgården eller i närheten av den för att skapa ett uteklassrum kan vara en trygghet både för pedagogen och för eleverna.

ÄR ALLA UTEMILJÖER POSITIVA?

Eller vad är det som avgör om platsen upplevs som positiv eller negativ?

Vi kanske har svårt att förstå det eller tänka tanken att en plats som vi anser vara positiv inte per automatik upplevs på samma sätt av en elevgrupp. För den enskilde eleven eller gruppen är det kanske helt avgörande om det första tillfället ute upplevs som negativt eller positivt. Vi vill ju gärna ge en positiv bild för att eleven ska känna en trygghet och en längtan efter att vistas utomhus även i framtiden. Mycket spelar så klart in i detta, värme eller kyla, regn, blåst, snö, oro för vad som ska hända eller för vad som finns runt omkring en. När en elevgrupp kommer till oss så får man ganska snabbt en uppfattning om de är vana vid att vistas ute eller att ha lektioner utomhus. En elevgrupp som är ovan vid att vara ute eller ha undervisning utomhus upplever vi oftare som att de

har svårare att koncentrera sig. Det finns många saker som händer runt omkring dem och det är lätt att tappa fokus på det som ska genomföras. Samma känsla tycker vi oss uppleva när man har undervisning med elever

på skolgården. Är man inte van vid att skolgården ska användas som en "lektionssal", blir det svårare att ha fokus vid genomförandet. Kanske inte så konstigt egentligen, det är ju elevernas område för ledighet, eller frihet att göra som de vill och nu plötsligt ska det användas som en undervisningsarena. Här är det ju våra tidigare upplevelser som spelar roll för platsens betydelse. Känslan är även att de elever som inte har en vana vid att vara ute, även har svårare för att veta vad de ska göra när det finns tid över för fri lek. Dessa grupper är så vana vid att ytan och möjligheterna är begränsad och det ofta finns tydliga strukturer för vad man ska göras på de olika platserna.

En annan fundering som kanske kan påverka platsen är vi pedagoger. Kan vi pedagoger göra en plats eller en vistelse utomhus negativ eller positiv? Hur engagerade är vi? Kan vi bli för engagerade? Så mycket, att vi glömmer elevernas utgångsläge. Pratar vi för mycket? Sätter vi ibland för stor vikt vid att förmedla ett budskap utan

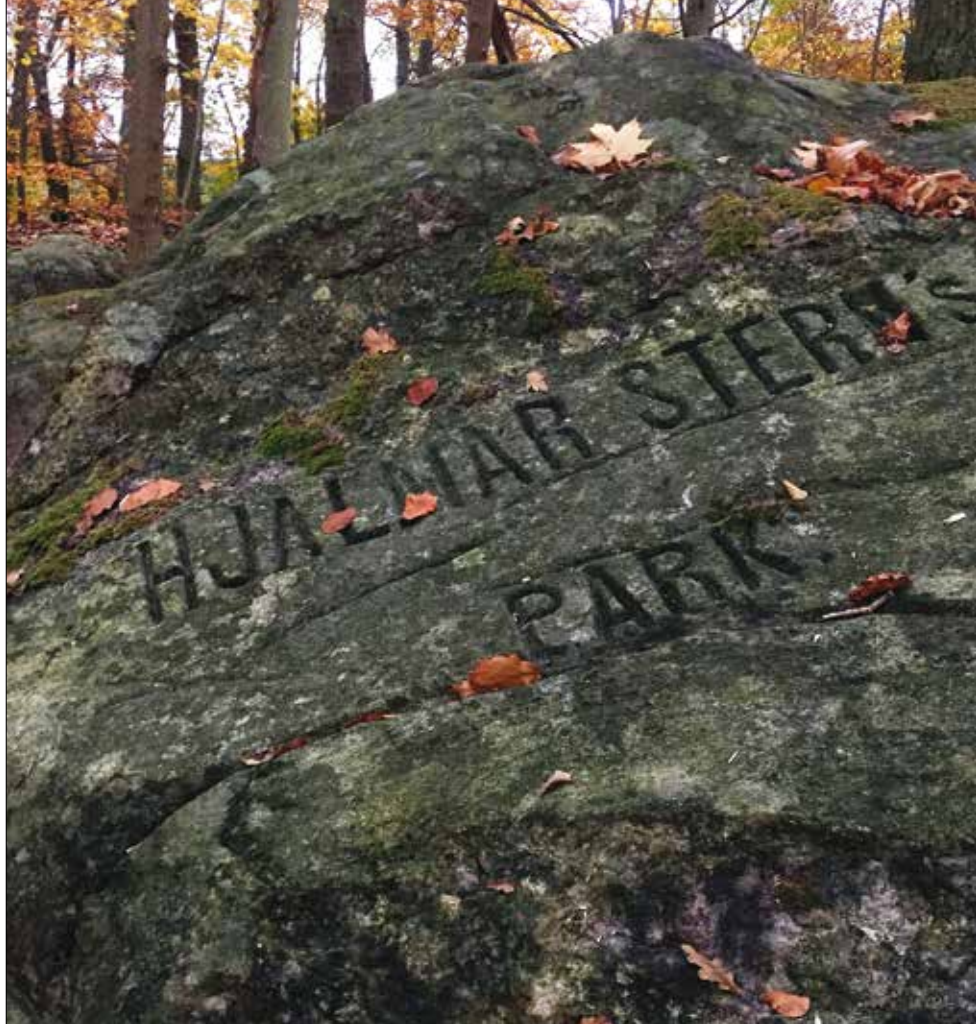
Eleverna kommer fram till en plats där det har brutits sten. När de läser QR-koden kommer det upp en fråga om hur man kan se spår efter stenhuggarens arbete. Här finns spår efter gammal gatsten, sprängspår och huggning av större stenar. De stenar som är fotograferade är ruinerna till en kvarn.

att tänka på de som lyssnar? Fångar vi upp elevernas tankar? Utgår vi från elevernas funderingar eller är det våra egna funderingar som styr undervisningen? Wynne Harlen skriver om de produktiva frågorna i boken *Våga Språnget*, detta är frågor som leder till en handling och ett aktivt deltagande från eleverna. Frågor som fångar uppmärksamhet, som får eleverna att räkna eller jämföra, frågor som får eleverna aktiva, vad händer om jag låter en snigel välja på att äta olika sorters blad?

Påverkar elevgruppen som kommer platsen? Kan själva gruppen vara den som gör att platsen blir negativ eller positiv? Frågorna är många och kanske är vikten av ett självkritiskt granskande viktig för att vi ska kunna utveckla både oss själva som utomhuspedagoger men även för att det budskap vi vill förmedla ska tas på allvar.

ARBETA MED PLATSENS BETYDELSE

Sätten är många att arbeta med platsens betydelse. I de flesta av våra teman har platsen en betydelse, i några mer i andra mindre. Vi försöker använda platser på olika sätt, i vårt tema om istidens spår i naturen, ger vi eleverna möjlighet att uppleva isräfflor, en jättegröta och flyttblock. I olika teman om vår hembygds historia får eleverna uppleva platser som har haft betydelse för vårt närområde, spår av Snapphanar, stenåldersboplatser och vår stad utveckling i historien. I temat Följa bäcken gör vi en vandring

Stenhuggarens plats.

från källan i skogen till en sjö där vattnet rinner ut. Vattnets kretslopp, vad är det egentligen som händer med vattnet längs vägen, vi försöker realisera händelser med eleverna. Dammbygge och hur det påverkar naturen blandas med funderingar kring vilka som lever längs med bäcken och hur dessa kan påverkas av olika utsläpp som kan göras. I flera år har vi arbetat med Gps-orientering.

Eleverna har med hjälp av Gps:er letat upp platser i skogen som vi markerat för att genomföra olika aktiviteter. Dessa har varit knutna till just den plats som eleverna kommit fram till. Vattnets kretslopp vid bäcken, spåren efter stenhuggaren vid stenbrottet, matematikuppgifter vid vägen, skillnader mellan mossor och lav och hur många olika arter av dessa kan du upptäcka vid det gamla trädet, ögonblicksdikt vid utsiktspunkten och vid den ödsliga stenen mitt i landskapet har man fått fundera över vad man egentligen skulle behöva allra bäst, om man går vilse. Det som varit nytt under detta år är att vi har kopplat temat med ny teknik i form av QR-koder. När eleverna kommit fram till platsen de fått angiven, har där funnits streckkoder (QR-koder). Dessa har eleverna fått läsa av med hjälp av mobiltelefoner eller paddor. En film har spelats upp, här får de sitt uppdrag förklarat. Dagen har varit mycket uppskattad och omtyckt av eleverna när ny teknik har vävts samman med upplevelsen att få klara sig själv i för dem okänd terräng tillsammans med sina klasskamrater. Mycket bygger på tillit till varandra i gruppen och att de verkligen fått träna sig i att kunna samarbeta. I

GPS-orientering med QR-koder, gamla och nya tekniker, tillsammans blir de en helhet.

många fall med människor man kanske inte umgås med i vanliga fall, här gäller det att våga säga sina tankar högt men även att träna sig på att lyssna på alla i gruppen och kanske inte bara den som i vanliga fall hörs mest. Att verkligen få träna samarbete i grupp är av stor betydelse för elevernas framtid och kanske får det en ännu större betydelse när man gör det i ett sådant sammanhang där resultatet blir så påtagligt om det inte fungerar. Men vad har det med platsens betydelse att göra? Kanske är det så att platsen i detta fall har en stor betydelse. Här krävs det ett engagerat samarbete. Plötsligt blir det på riktigt och konsekvenserna av att inte klarar av att arbeta tillsammans i gruppen får kanske till följd att de uppdrag man har inte blir genomförda, att man går vilse eller tappar bort någon. Det ställer även krav på deltagarna att försöka få med alla och att peppa varandra när det känns jobbigt. Är det då så att det krävs ett mer engagerat samarbete inne än utomhus? Ja, kanske eftersom följderna av handlingen plötsligt är på riktigt. Självklart påverkar det även inomhus men då är kanske påföljden inte är lika tydlig för eleven. Ute är det här och nu som gäller, inne kanske

det handlar om påföljder i framtiden i form av att du inte lyckas på ett test eller inte får ett högt betyg vid terminsslutet.

Elevernas reaktioner har varit att man känt att ett stort ansvar för varandra och att det varit roligt att få klara sig själv utan någon vuxen. Svårigheterna som kommit upp har just varit samarbetet och att visa hänsyn till alla i gruppen.

LÄROPLANERNA OCH PLATSEN BETYDELSE

Egentligen är det nog inte så svårt att hitta belägg för att flytta undervisningen utomhus i de olika läroplanerna. I förskolans läroplan, Lpfö-98, står det ganska tydligt att utemiljön ska användas. "Barnen ska kunna växla mellan olika aktiviteter under dagen. Verksamheten ska ge utrymme för barnens egna planer, fantasi och kreativitet i lek och lärande såväl inomhus som utomhus. Utomhusvistelsen bör ge möjligheter till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö" (Lpfö 98, 2011, s.7) I Läroplanen för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet 2011, Lgr11, finns det med på olika ställen, i det första kapitlet skolans värdegrund och uppdrag tas det upp som att "Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen." (Lgr11, 2011, s.9). Men det tas även upp under det centrala innehållet i flera ämnen, t.ex. i idrott och hälsa där det står att man ska "genomföra och anpassa utevistelser och friluftsliv efter olika förhållanden och miljöer" (s.51). I biologin står det att du ska genomföra olika fältstudier i närmiljön. I ämnet historia i det centrala innehållet för åk 1-3 finns det med som undersökandet av närområdet, vilka platser har betydelse för oss, "Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder." (Lgr11, 2011, s. 173). Även i geografin finns det med i det centrala innehållet för åk 4-6 och åk 7-9 där det tas upp i form av fältstudier. Kanske är det inte just platsens betydelse som uttalas och lyfts fram. Men platsen kan användas som ett pedagogiskt verktyg

för att skapa nya stimulerande lärmiljöer som kan befästa och öka elevernas kunskaper inom olika områden. Men svårigheterna ligger kanske inte i våra styrdokument utan i vår egen rädsla att vi inte ska nå kunskapsmålen för eleverna. Det ligger kanske mer hos oss, den enskilde pedagogen, att känna trygghet i att lärmiljöer

kan flyttas till olika platser. Även tiden är nog ett dilemma för många i skolan. Som ämneslärare har du kanske 40 minuter på dig att ta dig ut och genomföra din lektion. Här behöver vi nog tänka mer ämnesövergripande och kanske arbeta med flera lärare i flera ämnen för att detta ska blir realistiskt. Men detta är tidskrävande, både vad det gäller planering och genomförande. Är man då osäker på området, vad jag behöver ta med mig och om eleverna verkligen kan nå målen, är det nog lättare att välja att stanna inne i klassrummet och genomföra lektioner där än att genomföra den utomhus.

På Naturskolan i Sölvesborg är det här vi försöker vara en resurs till de olika skolorna i vår kommun. Vi försöker på olika sätt lyfta utomhuspedagogiken och platsens betydelse och på det sättet utveckla olika platser för nya lärmiljöer.

MATTIAS BERTILSSON OCH PIA NILSSON
NATURSKOLAN SÖLVESBORG
FOTO: PIA NILSSON

Källor

Skolverket, *Läroplan för förskolan*, 2011
Skolverket, *Läroplan för grundskolan och förskoleklass och fritidshemmet*, 2011
Wynne Harlan, *Våga språnget*, 2008

I skolskogen lär du dig mer!

Skogen i Skolan är skogssektorns (myndighet, organisationer och näringsliv) gemensamma satsning för att öka elevernas kunskap om och förståelse för skogen och alla dess värden. En av våra förhoppningar är att barn och unga ska få upp ögonen för skogen som naturresurs och som en potentiell framtida arbetsplats.

Vi vet att de flesta som jobbar i och med skog idag har fått sin relation till skogen tidigt i livet. Ofta är det människor som har vuxit upp i en skogsägande familj eller som har en anhörig som jobbat i skogen. Det kan också vara någon som växt upp i en familj som varit mycket ute i skogen på fritiden. En person där intresset för skog och natur väcktes tidigt. I en tid då ökad urbanisering leder till att avståndet till skogen ökar både känslomässigt och rent fysiskt känns vårt arbete oerhört viktigt. Som jag ser det är en av våra viktigaste uppgifter att skapa nya relationer till skogen bland dessa barn. Hur gör vi då det? Jo, vi arbetar sedan dryga 40 år med utomhuspedagogik och skolskogar. Det gör vi just för att vi är övertygade om att platsen har betydelse, inte bara för lärandet utan för hela människan.

Utomhuspedagogik

Jag och min son läste nyligen om den svenska skogen i hans lärobok. Det som stod där var givetvis korrekt, men

det smakade inte, det luktade inte och man kunde inte höra aspen rassla i vinden. Vi kunde inte själva se att djuren faktiskt bor i skogen, vi kunde inte känna lugnet som sänker sig i själen av att vistas där och vi kunde inte heller se hur en rak fura lättare blir fina plankor än en krokig. Kunskapen fick inte det liv den förtjänade och förstahandsupplevelsen uteblev.

När jag började läsa biologi vid Uppsala universitet i början på 90-talet kom utomhuspedagogiken in i mitt liv på allvar. Läste vi om havet åkte vi till havet. Vi spenderade tid vid kusten, trälade, kikade i undervattenskikare och åt nykokta räkor. När vi läste om skogen åkte vi till skogen. Vi vandrade i Fiby urskog och lärde oss förstå vad som skiljer en brukad skog från en naturskog. Vi vände på stenar, vi grävde i jorden och vi inventerade rådjursspillning. Det ledde förstås till en djupare förståelse än om vi bara läst om allt detta i en bok. Just då förstod jag inte att det vi ägnade oss åt var utomhuspedagogik, men jag förstod att det var roligt och att det väckte lust att lära mer. Givetvis läste vi i böcker också och utomhusundervisningen ska ses som ett komplement till den mer traditionella undervisningen, inte som en ersättning. Tanken är att man är ute ibland och tar med sig erfarenheterna och upptäckterna in i klassrummet. Precis så gjorde vi på universitetet.

Skolskogar

För mig är det självklart att när vi gör själva, när vi upplever och låter alla sinnen vara med, det är då vi lär för livet. Genom att lämna klassrummet och ta sig ut i skogen får man tillgång till ett klassrum som möjliggör lärande, upplevelser, rörelse och lek på samma gång. Att ha tillgång till en skolskog skapar förutsättningar för kontinuitet i utomhusundervisningen och blir en trygg plats att återvända till. Tanken med en skolskog är att den ska användas ofta och därför är det såklart bra om den ligger nära skolan.

Den första skolskogen startades på Gotland 1982 och sedan dess har drygt tusen skolskogar startats upp runt om i landet. På Skogen i Skolan definierar vi en skolskog som ett avgränsat skogsområde som disponeras av skolan för lektioner och

utevistelse, alltså både undervisning och lek. Skolan och markägaren gör en överenskommelse där skolan får tillstånd att göra lite mer än vad allemansrätten tillåter. Det kan röra sig om att bygga en eldstad, sätta upp fågelholkar eller hugga sin egen julgran.

Vissa skolor har lektioner i skolskogen varje vecka medan andra skolor väljer att vara i skogen mer koncentrerat under vissa perioder på året. Det finns också skolor som kör lektioner i skogen nästan varje dag. Här finns inget rätt eller fel, det viktiga är att ni kommer ut och att ni hittar ett sätt att arbeta i skolskogen som passar just er.

Starta en skolskog

Det är vanligt att det är enskilda pedagoger som startar upp och driver skolskogsarbetet. Vill man försäkra sig om att arbetet blir långsiktigt och inte står och faller med en person bör man försöka göra skolskogen till hela skolans skog. För att arbetet ska ta fart på riktigt är det bra om skolläningen är engagerad liksom stora delar av lärarkollegiet.

Blir ni sugna på att skaffa en egen skolskog? Ni kan läsa mer om skolskogar och hur ni går till väga för att skaffa en egen på Skogen i Skolans webbplats: www.skogeniskolan.se. Ni kan också ta kontakt med oss på Skogen i Skolan så hjälper vi er: kansli@skogeniskolan.se.

PS! Glöm inte att ni kan undervisa alla skolans ämnen i skolskogen, inte bara biologi.

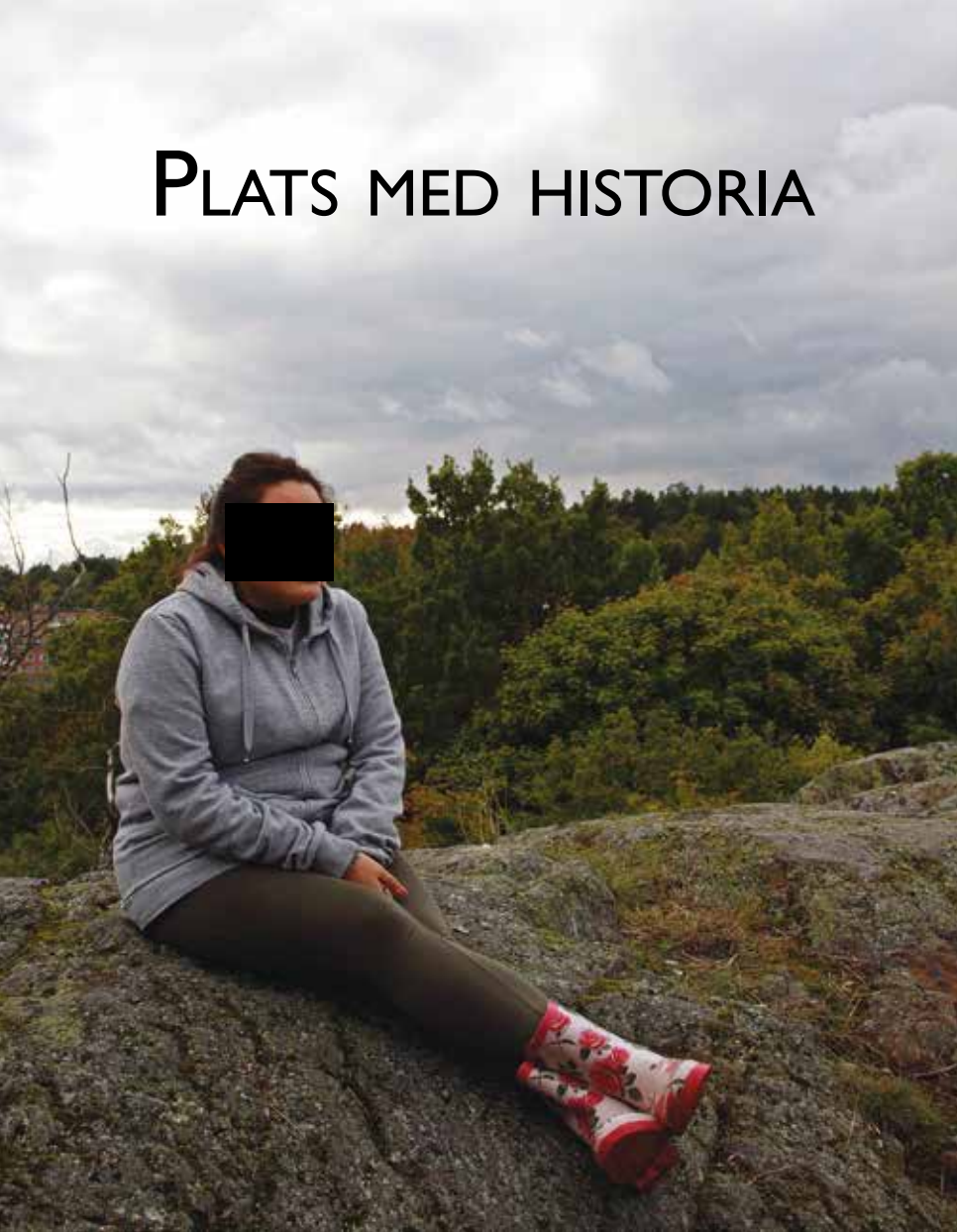
Varför inte prata engelska i skolskogen? Eller mäta och räkna träd på matematiken? Laga mat över öppen eld i hemkunskapen och färga garn med växter i slöjden? Och så klassikern orientering förstås. Motoriken övas på köpet! Behöver ni inspiration finns hundratals övningar som passar både i skolskogen och i klassrummet på Skogen i Skolans webbplats.

TEXT: ANNA MALMSTRÖM

SKOGEN I SKOLAN

FOTO: ROBERT LÄTTMAN-MASCH

PLATS MED HISTORIA

- Det här projektet betydde mycket för mig, för det är min hemort där jag är uppväxt och det är viktigt att ta fram det positiva. Foto: Jonas Robin

Tusentals elever har under årens lopp fått möta den lokala historien och hembygdsföreningens engagerade medlemmar vid ett besök på en hembygdsgård. Här finns berättelserna om dåtidens vardagsliv, landskapets och ortens utveckling, här möts alla generationer. Några har levt hela sitt liv på orten, andra kommer från olika håll i Sverige eller världen, vi har olika intressen och bakgrund men platsen där vi är förenar oss. Här kan vi mötas och lära med alla sinnen om platsens historia genom att uppleva miljöer, gå på upptäcksfärd i arkiven eller prova på äldre arbetsmoment och traditioner som matlagning och hantverk. Genom att reflektera

gemensamt utifrån historien får vi också nya perspektiv och insikter om vår nutid och framtid.

HELHETSSYN OCH ENGAGEMANG

Hembygdsrörelsens över 2000 föreningar finns över hela landet och förvaltar ett unikt lokalhistoriskt värde i form av medlemmarnas kunskaper, omfattande arkiv, föremålssamlingar och ofta hela gårdar. Det har byggts upp utifrån en helhetssyn på landskapets natur- och kulturvärden och särart samt ett starkt engagemang för människorna som där levt, lever och kommer att leva. Många medlemmar är engagerade i hembygdens landskap, genom skötsel av ängar, vandringsleder och

festplatser och som remissinstans för fysisk planering. Här finns otaliga berättelser ur den lokala historien, om överlevnad och fest, traditioner, hantverkskunskap och levnadsöden som ger ett historiskt djup till både avfolkningsbygder och orter med nya stadsdelar och bostadsområden.

HEMBYGDSAMBASSADÖR

Graciela Saavedro Pzarro bor i Vårby utanför Stockholm, ett miljonprogramsområde som byggts mitt bland runstenar, järnåldersboplatser och gravfält. Hon fick många nya perspektiv på sin hembygd genom projektet Ung Hembygdsambassadör tillsammans med Vårby – Fittja Hembygdsförening.

- Det här projektet betydde mycket för mig, för det är min hemort där jag är uppväxt och det är viktigt att ta fram det positiva. Hembygden känns mer magisk och historisk för mig nu när jag fått veta mer. Nu vill jag berätta för min familj och ungdomarna på ungdomsgården där jag jobbar.

ATT RESA I TIDEN

Tidsresor är en pedagogisk metod inom kulturarvs- och kulturmiljöpedagogik. Den används av många hembygdsföreningar i deras samverkan med skolan. En tidsresa utgår från en specifik plats där en grupp, barn eller vuxna, gestaltar och upplever en händelse som skett just där. Alla sinnen aktiveras genom tidstypiska material och aktiviteter och en inramande dramaturgi som förbereds och leds av tidsresans pedagoger. Syftet är ofta att få ett upplevelsebaserat lärande om en historisk tid eller händelse. Men en tidsresa ger också nya perspektiv på vår egen tid och väcker frågor om skillnader i värderingar, normer och synsätt under olika tider.

VÄLKOMMEN TILL HEMBYGDEN

När man kommer ny till en plats, som besökare eller för att bo och leva, som svensk eller som asylsökande är det värdefullt för de allra flesta av oss att få en relation till platsen, dess historia och förstå människorna som bor där. Till Råneå utanför Luleå kom en grupp ensamkommande ungdomar mitt i den mörka vintern.

Råneå hembygdsförening bjöd dem ut i sin hembygd och berättade om traktens vackra natur och spännande historia, de prövade pimpelfiske på Råne älv, skidåkning och mycket annat. Ungdomarna övad sin svenska och lärde sig mycket om det svenska samhället, vardagslivet, föreningsliv och om naturen. Men viktigast av allt var att de kände sig välkomna.

VIKTORIA HALLBERG
VERKSAMHETSUTVECKLARE
SVERIGES HEMBYGDSFÖRBUND

Läs mer om hembygdsrörelsens grundsyn och vision:

www.hembygd.se/verksamhet/
www.hembygd.se/om-shf/vision/
Läs mer om hembygdsrörelsens verksamhet för barn och unga:
www.hembygd.se/verksamhet/barn-och-unga/
www.hembygd.se/skane/files/2012/01/landskap-web.pdf
www.hembygd.se/skane/projekt/tidsmaskinen/

Under tidsresan improviserar deltagarna utifrån sina roller inom den dramaturgi som förberetts av ledarna/pedagogerna. Men varje deltagare har frihet att välja i vilken grad den vill uttrycka sin rollfigur. Elever som kan vara mer försiktiga och blyga i andra sammanhang tar ibland mer plats under en tidsresa. Foto: Karin Jansson

BONDE, NATURSKOLA OCH SKOLA I SAMARBETE FÖR ATT BEDRIVA ODLING I UNDERVISNINGEN

DANSKT KONCEPT INSPIRERADE

En dag ringde bonden Håkan Rasmusson som driver en gård i Värpinge, nära Lunds centrum till Naturskolan i Lund. Han undrade om vi var intresserade av att "odla barn" tillsammans med honom och en skola i närheten. Naturskolan tyckte att det lät intressant eftersom vi anser att odling kan vara en metod för att lära för hållbar utveckling. Ett arbetslag som undervisar i årskurs två på en skola i Lund i närheten av bondens odlingsmark nappade på

erbjudandet. Konceptet att elever odlar grönsaker tillsammans med en bonde hade Håkan hittat i Danmark. Det danska konceptet heter "Haver til Maver" och fritt översatt blir det "från jord till bord".

ÅTTA ODLINGSTILLEFÄLLEN I FÄLT

Under 2016 har genomfördes fyra fältbesök på våren och fyra på hösten enligt den danska modellen. Naturskolans naturskolepedagog Carolina Lindeblad tog emot en klass åt gången. Odlingsplatsen som

användes i odlingsförsöket ägs av Lunds kommun och arrenderas av Håkan. Platsen är väldigt nära skolan. Upplägget för varje gång har planerats utifrån vad som fanns tillgängligt på platsen, både på odlingen och i omgivningarna, vid den aktuella tidpunkten. Naturskolan har träffat arbetslaget och Håkan ett par gånger för att planera upplägg och innehåll mellan fältdagarna. Några av de grödor som eleverna har odlat är bönor, potatis och jordärtskocka, råg, ringblomma, purjolök och biväxter. Eleverna har sått, planterat, skördat, dragit ogräs och dokumenterat arbetet med foto. En viktig komponent har varit att tillaga skörden på stormkök, smaka samt berätta och beskriva smaker och dofter ute i fält. Vid varje fältbesök på hösten skördades en gröda. Det var lyckat eftersom nästan alla elever smakade på "dagens skörd".

UPPTÄCKA INSEKTER OCH BIVÄXTER MED FLERA SINNEN

På våren när barnen gick i tvåan fick eleverna i uppgift att så biväxter i en särskild bädd, då alla elever kastade ut varsin näve med frön som kom från Håkans gård. En av de första fältdagarna efter sommarlovet när biväxterna blommade på sensommaren passade det bra att undersöka insekter och biväxternas samspel. Håkan kom med en tom bikupa och berättade om bin, pollen och honung. Eleverna fick smaka två sorters honung och känna och lukta på biväx från bondens skörd. Sedan fick eleverna en välbehövlig rast ute på odlingen där vi skapat en samlingsplats med hjälp av några stockar. Under rasten skedde mycket undersökande av platsen. Det inofficiella lärandet är stort, någon plockar nypon och upptäcker att det finns en larv i ett av dem, en annan klättrar upp en liten ek och undersöker ekollonen och upptäcker att där högt uppe kan man se till "mitt hus". Någon av eleverna kan inte hålla sig utan måste bara smaka på en rödklöverblomma för att känna smaken av nektar. Några av eleverna leker och springer i det höga gräset som finns intill odlingsbäddarna. Rasten är slut och lektionen börjar. Det är dags för eleverna och försöka komma så nära en insekt som möjligt för att observera vad den gör. Vilken

färg på blommorna är vanligast i vår biväxt äng? Vilka insekter besöker vilka blommor? Att undersöka pollen på insektens ben ingår också i uppgiften. Borta intill biväxtängen arbetar eleverna i mindre grupper, deras utrustning är en fjärlshov per grupp och en tvåväggslupp och några petriskålar. Det är viktigt att samsas om vem som fångar och vem som sköter de infångade djuren.

SAMARBETE

Under varje fältdag tränade eleverna sig på att samspela med varandra och de gemensamma upplevelserna i fält stärkte gruppens samhörighet. Efter fältdagen arbetade eleverna med att lära sig växter och olika delar och skrev om fältdagen i sin loggbok, fotona som pedagoger och elever tog under dagen publicerades på klassens blogg.

Odling är en bra metod för att få elever att växa och gro menar vi som genomfört samarbetet. Under 2017 har vi fortsatt samarbetet med ett nytt arbetslag med två klasser på samma skola. Under våren 2018 kommer Naturskolan publicera en utvecklingsartikel där vi diskuterar Hur har Naturskolan bidragit med att svara på frågan hur kan odling utomhus användas i ämnesövergripande undervisning på lågstadiet? Läs gärna mer om de olika fältdagarna på www.lund.se/naturskolan/utedagar/odlingsforsoket/

TEXT OCH FOTO: CAROLINA LINDEBLAD
NATURSKOLAN I LUND

Interpretation – att hitta sin egen mening i platsens berättelser

Interpretation är den internationella termen för natur- och kulturvägledning. Att arbeta med interpretation innebär ett förhållningssätt till kommunikation, som handlar om att underlätta för människor att upptäcka, få kunskap om och hitta sina egna betydelser i till exempel naturområden, historiska platser eller vetenskapliga idéer. Interpretation erbjuder intressanta berättelser och upplevelser genom olika media, som guidade vandringar, utställningar, natur- och kulturstigar eller programaktiviteter. Syftet är att

stimulera besökarna eller deltagarna att reflektera över och engagera sig i platsens innehåll och berättelser snarare än att lära sig fakta. Genom att de blir stimulerade att fundera över platsen uppstår ett intresse som skapar förutsättningar för lärande.

Interpretation kan hjälpa dig och dina deltagare att skapa relationer till en plats och dess värden. Interpretation kännetecknas av betydelsen av förstahandsupplevelser – att uppleva värden, helst tillsammans med andra, på platser och i miljöer där människor levat och verkat. Som vägledare delar

man med sig av sina kunskaper om platsen och försöker hitta de kopplingar till besökarnas liv idag som öppnar för de betydelser platsen kan ha för dem. Det ska också vara möjligt för människor att dela med sig av egna berättelser – delandet av berättelser kan skapa en gemensam känsla av ägarskap och bidra till att platsen upplevs som betydelsefull.

Interpretation utgår från att människor bryr sig mer om en plats som betyder något för dem och att olika individer finner olika betydelser i samma plats. Interpretationens teoribildning utgår från mottagarens reflektion och lärande – inte sändarens budskap.

Det finns naturligtvis tusen sätt att berätta om en plats och dess värden och oräkneliga perspektiv att ta upp. Det gäller att välja. En utgångspunkt för detta val är vad man antar att besökare eller deltagare verkligen är intresserade av och blir inspirerade av. Viktigt är också hur, när och var man ska utforma sin berättelse så att deltagarna allra bäst ska kunna uppleva den. Och inte minst – vilket syfte har du med din aktivitet? Vad vill du att dina deltagare ska gå därifrån med för kunskaper, tankar och känslor?

Ett sätt att sammanfatta några goda principer för interpretation är att använda den så kallade TORG-modellen, framtagen av professor Sam H Ham för boken *Interpretation – Making a Difference on Purpose*.

T = Tematisk: Presentera ett begränsat antal intressanta idéer eller teman. Fakta och berättelser används för att stödja de idéer som valts. Syftet är att deltagarna hellre ska engageras och reflektera över innehållet i dessa snarare än att komma ihåg vetenskapliga fakta.

O = Organiserad: Presentera innehållet på ett sätt som är kortfattat och enkelt att följa.

R = Relevant: Länka samman det som presenteras med deltagarnas egna erfarenheter och intressen så att aktiviteten upplevs som relevant.

G = Givande: Ge deltagarna givande upplevelser och bidra till att de känner sig nöjda med aktiviteten efteråt.

Valet av plats för naturvägledning eller utomhuspedagogiska aktiviteter rymmer stora möjligheter. Varje plats

”bandet som finns till barndomens landskap är en viktig del av vår identitet”

har sin egen historia, kultur, berättelser och företeelser. Det ger god potential för deltagare i en aktivitet att utveckla sin kunskap om och känsla för platsen de befinner sig på. Ofta kan det handla om det egna hemområdet eller skolskogen. Ju mer kopplingar man får till "sin" plats, desto större är chansen att man blir intresserad av att bevara och utveckla området. Särskilt gäller det naturligtvis om man är uppvuxen på platsen – bandet som finns till barndomens landskap är ju en viktig del av vår identitet.

Frågor som kan ställas till och diskuteras med en grupp för att utveckla relationen till en plats är till exempel: Vem har bott här? Vad kan vi se runt omkring oss? Vad har hänt på platsen? Vad kan vi göra här? Vad kommer att hända med platsen i framtiden? Anlägg gärna också ett landskapsperspektiv – hur har landskapet runt omkring oss utvecklats, vilka spår av människans påverkan kan vi se?

Att utgå från platsen och dess inneboende möjligheter är

Gilla naturen

Under 2017 har CNV tillsammans med Naturhistoriska riksmuseet och Naturskoleföreningen drivit projektet Gilla naturen, som handlar om att uppmärksamma de platser som barn i årskurs 4-6 tycker är viktiga. I projektet har ett läromedel tagits fram i samarbete med Naturskoleföreningen. Det kan laddas ned på www.gillanaturen.se och handlar om att upptäcka och uppskatta naturen samt att uppmärksamma att barnens natur är viktig och behöver skyddas. Läromedlet kopplar till läroplanens mål och består av övningar med lärarhandledning, faktablad och filmer. Det har också under 2017 pågått en tävling för skolklasser på mellanstadiet, där klassen filmar eller fotograferar en plats eller ett område i naturen och berättar varför de gillar platsen och varför den behöver skyddas. Tävlingen är nu avgjord och det vinnande bidraget kan liksom de tio finalisterna ses på www.gillanaturen.se. De kommer också att visas i en utställning på Naturhistoriska riksmuseet under 2018.

grundläggande i all naturvägledning. Utifrån en plats eller ett landskap kan man också göra kopplingar till större sammanhang. Du kan utgå från en grankotte, en utsikt över en sjö eller ett knippe grässtrån och berätta om jordens utveckling, klimatförändringar eller naturens nytta för människan.

Skapa utrymme för att dela erfarenheter och tankar kring platsen. Använd alla sinnen och bidra till upplevelser som stannar kvar längre. Knyt an till vad hjärtat säger och plocka fram bra berättelser. Utmana deltagarnas tankar och hjälp dem se saker från nya perspektiv. Fokusera gärna på sådant som de kan fortsätta upptäcka och utforska på hemmaplan, kanske tillsammans med föräldrar.

Slutligen får man förstås inte glömma naturvägledarens speciella möjlighet att ta vara på tillfället. Man vet ju aldrig riktigt säkert vad som kommer att upplevas just idag, även om man är väl bekant med en plats. Var alltid beredd att modifiera dina planer, både utifrån händelser i naturen och som resultat av deltagarnas berättelser och reaktioner.

Text: ANDERS ARNELL
CENTRUM FÖR NATURVÄGLEDNING
FOTO: ROBERT LÄTTMAN-MASCH

Källor

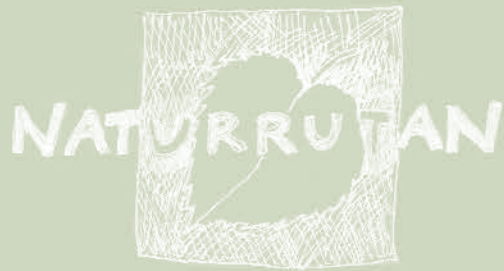
Aaskov Knudsen, M. & Hjulmann Seidler, P. (eds.) 2013. *Nature Interpretation for Children and Young People in the Nordic Countries*. TemaNord 2013:534, Nordiska Ministerrådet.

Arnell, A. 2014. *Naturvägledning för skogsföretagare*. I: Lundqvist, S. & Johnson, L. (red.). *Grön entreprenör – Skogens sociala värden*. SLU Alnarp.

Carter, J. 2015. *Interpretation för utveckling av kulturmiljöer*. Riksantikvarieämbetet. Finns att ladda ned på www.raa.se.

Ham, S.H. 2013. *Interpretation – Making a Difference on Purpose*. Fulcrum Publishing, Golden, CO, USA.

Malmström, L. 2017. *Platsens berättelser – metodhandledning för interpretationsplanering*. Riksantikvarieämbetet. Finns att ladda ned på www.raa.se.

“Klara vintern”- variant av Kung Snö

Materiel: tre långa rep att forma bon av, om det inte finns snö att markera bon i.

Antal deltagare: 5 - 25

Tidsåtgång: 10 - 15 minuter beroende på antal djur

Rörelseaktivitet

- Forma tre bon med några meters avstånd mellan: Kung Snö står i det ena. Alla andra i ett av de andra. Tredje boet är tomt.

- Kung snö ropar ut ett djur och visar en bild för att förtydliga.

- Beroende på vilket djur som ropas ut händer olika saker:

- Djur som sover (björn, grävling): Alla sträcker på sig

- Djur som går i dvala (igelkott, fladdermus, citronfjäril...): Alla tränger ihop sig så nära som det går.

- Djur som är vinteraktiva (älg, rådjur, hare...): Alla springer till Kung Snös bo. Sist över blir ny Kung Snö.

- Djur som flyttar (olika flyttfåglar: svala, bofink...): Alla flaxar med vingarna och flyger till det tomma boet. Sist in i det varma landet dör och blir ny Kung Snö.

TEXT: HANNA HEURLIN
ILLUSTRATIONER: ROBERT LÄTTMAN-MASCH
UR BOKEN *ATT LÄRA IN UTE ÅRET RUNT*

Utomhuspedagogik

– ett hållbart lärande

Ett seminarium för dig som arbetar på Naturskola

- Är du ny på din Naturskola och undrar vad det är som förenar oss?
- Är du gammal i gemet men vill fylla på och "fräscha upp" dina kunskaper?
- Vill du vara med och stärka och utveckla en gemensam baskompetens inom naturskolorna i Sverige?

Då är detta ett seminarium för dig. Under detta seminarium dygn kommer vi att:

- Pröva olika utomhusmetoder i varierande naturmiljöer, speciellt inom No, teknik och hållbar utveckling.
 - Ta reda på vad som är naturskolans själ och formulera visioner för framtiden.
 - Utomhuspedagogik och de olika läroplanerna.
- Vi lägger stor vikt vid det kollegiala lärandet och detta

tillsammans med dina tankar och kunskaper kommer präglade seminariet.

Plats: Halmstad Naturskola, Gården Ön

Tid: 6-7 februari 2018

Kostnad: 1000 kr, mat och fika och boende ingår.

Övernattning: På Gården Ön i Halmstad. Plats i fyrbäddsrums

Arrangör: Naturskoleföreningen

Sista anmälan: 26 januari (min. 10 deltagare max 30)

Kontaktpersoner:

Magnus Göranson: magnus.goranson@halmstad.se

Pia Nilsson: pia.nilsson@skola.solvesborg.se

Välkommen med din anmälan till Magnus Göranson!

Läromedel

Att lära in matematik ute 2, 2012, bok av Molander, Bucht, Wejdmark, Lättman-Masch, 218 kr inkl moms.

Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in engelska ute 2, 2016, bok av Lotta Carlegård. 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Leka och lära matematik ute. Förskolan. 2007, Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Leka och lära språk ute. Förskolan. 2017, Bok av Molander, Bucht, Engman, Axellie 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Play and learn mathematics outdoors. 2007, Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. 218 kr inkl moms. Engelsk översättning av boken ovan. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in ute året runt, andra rev. uppl. 2011, bok av Lättman-Masch och Wejdmark, Nynäshamns Naturskola, 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära teknik ute, 2009, bok av Carina Brage. 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in svenska ute, andra rev. uppl. 2016, bok av Lättman-Masch, Wejdmark, Wohlin, Persson, Grantz, Lindblad, Sang. 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in ute. Övningar i bakfickan. 2013, bok av Molander, Bucht, Lättman-Masch, Wejdmark 99 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Leka och lära naturvetenskap och teknik ute. 2014. Bok av Lättman-Masch, Wejdmark, Jacobsson, Persson, Ekblad. 299 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in ute för hållbar utveckling, 2015, bok av Behrenfeldt, Brömster m.fl. 299 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Learning in the outdoor classroom, 2015, antologi på engelska med aktiviteter från olika böcker i Att lära in ute-serien. 130 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Hantverk, estetik och slöjd, 2015, bok av Ingemar Nyman, 249 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Naturpedagogik, bok av Germund Sellgren, 407 kr exkl moms, www.gleerups.se

Utomhusdidaktik, bok av Lundegård, Wickman, Wohlin, Studentlitteratur

Naturkontakt, berättelser, bok av Ammi Wohlin, 60 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Välkommen in i naturen, omarbetad och nyinspelad 2012, finns på iTunes, Gerd Strandberg, www.naturogon.se

Med öppna ögon, musik-CD, Gerd Strandberg, www.naturogon.se

Matematikmusik, musik-CD, Gerd Strandberg, www.naturogon.se

Smådjur på land, häfte 30 kr, Falu Naturskola, naturskolan@falun.se

Bland vattenfisar och virvelbaggare i Vattenriket, 50 kr inkl moms + porto. Beställs genom sam.peterson@kristianstad.se

Vattenkort med vattendjur, 50 kr inkl moms, linda.elisabeth.vestman@vasteras.se

CD-skiva med vattendjur, bilder att fritt användas, 250 kr inkl moms, linda.elisabeth.vestman@vasteras.se